

Benut de mogelijkheden voor 'minor uses'

Geslaagde conferentie centrale en noordelijke zone

Verordening 1107/2009 verzwaart de toelatingsprocedure van gewasbeschermingsmiddelen. Met name kleine toepassingen (minor uses) worden hierdoor geraakt. Gelukkig biedt de Verordening ook mogelijkheden voor minor uses. Hoe die te benutten, werd besproken tijdens een recente conferentie.

Honderd deelnemers uit veertien landen bezochten de Conference on Minor Uses EU Central Zone & Northern Zone, die plaatsvond op 18 en 19 mei 2011 in Wageningen. De deelnemers kwamen uit de gelederen van de overheid, de telers en de industrie. Het initiatief kwam van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, die de conferentie organiseerde in samenwerking met het Nederlandse Expert Centre for Speciality Crops (zie kader). Aanleiding voor de conferentie was de aanstaande inwerkingtreding van de Europese Verordening 1107/2009 op 14 juni 2011. Deze Verordening maakt de regelgeving voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen zwaarder. Tegelijk erkennen de opstellers van de Verordening het belang van minor uses in het algemeen en speciality crops in het bijzonder. Daarom is in de Verordening een aantal artikelen ingebouwd die 'ope-

ningen' bieden om de toelating van minor uses mogelijk te maken, ondanks de strengere regels en de daarmee gepaard gaande hogere onderzoekskosten voor toelating. Naar aanleiding van dit gegeven is het initiatief genomen tot deze conferentie, voor de centrale en noordelijke zone. Voor de zuidelijke zone had al eerder een dergelijke conferentie plaatsgevonden. Een belangrijk doel van de conferentie was om tot aanbevelingen te komen hoe de mogelijkheden in de Verordening voor minor uses zo goed mogelijk te benutten. In dat opzicht is de conferentie zeker geslaagd. Aan het eind van de tweede dag konden conclusies en aanbevelingen worden geformuleerd, die in dit artikel worden besproken.

Speciality crops

In Europa, en zeker in Nederland, worden veel speciality crops verbouwd. Dat betreft met name groen-

De conferentie telde ruim honderd deelnemers uit veertien landen.

Expert Centre for Speciality Crops

De conferentie is medegeorganiseerd door het (Nederlandse) Expert Centre for Speciality Crops. Dit is een kennisnetwerk dat is toegesneden op kleine teelten en de middelen en methoden die van belang zijn om deze hoogwaardige teelten in Nederland en Europa mogelijk te blijven maken. De deelnemende organisaties en instellingen zijn LTO Nederland, Plantum NL, Nefyto, Ministerie van LNV, Wageningen UR en Ctgb. Meer informatie: www.specialitycrops.eu.

te, fruit, sierteelt en uitgangsmateriaal. Die leveren tezamen 60 miljard euro per jaar op en vertegenwoordigen 20 procent (uitgedrukt in waarde) van de totale EU-productie. Diverse sprekers tijdens de conferentie benadrukten het belang van speciality crops voor Europa. Speciality crops zijn nodig om Europese consumenten gezonde voeding en een gevarieerd menu te kunnen bieden. Ze leveren een belangrijke bijdrage aan de concurrentiepositie van de lidstaten. Speciality crops zijn de hoeksteen van de voedselketen, zoals één van de sprekers stelde. De conferentie concludeerde dat de Verordening de minor uses wel degelijk in de problemen kan brengen. Dit resulteert in gevolgen als: illegaal gebruik, voortdurende aanvragen voor vrijstellingen, economisch verlies voor telers en onrust bij consumenten. De conferentie pleit ervoor om de politici hiervan bewust te maken en steun te krijgen bij het werken aan oplossingen. Wat betreft die oplossingen zijn er door de conferentie drie oplossingsrichtingen vastgesteld: samenwer-

king en coördinatie, oplossingen binnen de regelgeving, en financiële oplossingen.

Samenwerking

Bij samenwerking en coördinatie is het belangrijk dat alle stakeholders worden betrokken, dus telers, industrie en de regelgevers van alle lidstaten. Het is noodzakelijk dat alle expertise wordt samengebracht en dat er vertrouwen wordt opgebouwd tussen de betrokken autoriteiten van de lidstaten. Er moet volop aandacht zijn voor gewasbeschermingsproblemen in speciality crops. Daarom wordt aanbevolen dat er een Europese database en infrastructuur komen, om informatie-uitwisseling over registraties, studies en andere initiatieven te ondersteunen.

Verder moeten strategieën worden bedacht voor situaties waarvoor geen gewasbeschermingsmiddelen beschikbaar zijn. Alternatieve oplossingen (bijvoorbeeld biologisch) moeten worden gepromoot. Ook is het belangrijk om op mondiaal niveau samenwerking te zoeken.

Regelgeving

In principe helpen de zonale procedure en wederzijdse erkenning om de kritische massa te maken die voor producenten nodig is om te investeren in de toelating van minor uses. Daarom adviseert de conferentie alle

Vanuit de Nederlandse tuinbouwsector werden aan de conferentie witte pioenrozen aangeboden, een mooi voorbeeld van een speciality crop die ook gewasbeschermingsmiddelen nodig heeft.

mene regels en protocollen kunnen worden opgesteld voor de extrapolatie van onderzoeksgegevens. En, zeker zo belangrijk, de conferentie pleit ervoor dat nationaal-specifieke eisen zoveel mogelijk worden geëlimineerd of gereduceerd.

De derde oplossingsrichting betreft kostenbesparing en het vrijmaken van gelden. Dat kan door dubbelwerk van lidstaten te vermijden, het handhaven van de bestaande fondsenstructuren in de lidstaten en het oprichten van een Europees Fonds voor minor uses, als toevoeging op de bestaande nationale fondsen.

Speciality crops zijn noodzakelijk voor gezonde voeding en een gevarieerd menu

betrokkenen om optimaal gebruik te maken van de mogelijkheden die de Verordening biedt. Om toelatings van minor uses nog soepeler te laten verlopen, stelt de conferentie voor om aanvullende regelgeving te maken voor minor uses. Zo zou de Europese Commissie een EU-brede definitie kunnen opstellen voor minor uses. Ook zouden er elge-

Tot zover de aangedragen oplossingsrichtingen. Het komende jaar staan nog enkele belangrijke momenten gepland. Dat zijn: de Food chain partners Conference Minor Uses in november 2011, het rapport over minor uses van de Europese Commissie aan het Europees Parlement op 14 december 2011, en de Second Global Summit on Minor Uses in februari 2012. ■

De conferentie

Dagvoorzitter van de conferentie was Wim van Eck (adjunct-directeur Divisie Plant, nVWA). De sprekers waren:

- Susanne Sütterlin (Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie)
- Johan Roman (coördinator minor uses noordelijke centrale zone)
- Jean-Claude Malet (coördinator minor uses zuidelijke zone)
- Ton Rotteveel (Europese Commissie)
- Kalila Hajjar (ECPA)
- Luc Peeters (Copa-Cogeca)
- Vivian Powell (HDC, tuindersorganisatie UK)
- Torben Lippert (tuindersorganisatie Denemarken)
- Vasilissa Sgouri (Bayer CropScience)

Op de tweede dag vonden workshops plaats. Hieraan werd meegewerkt door de volgende bedrijven: Koppert, Sumitomo en de Nefyto-deelnemers Bayer CropScience, Dow AgroSciences, BASF Nederland, Certis, Syngenta Crop Protection en Belchim Crop Protection.

Johan Roman (coördinator minor uses noordelijke en centrale zone) en Jean-Claude Malet (idem voor zuidelijke zone).

ECPA/Nefyto Best Practice bij ontdekking van namaakproducten

Het verschijnsel van illegaal nagemaakte (counterfeit) gewasbeschermingsmiddelen neemt wereldwijd toe. De samenstelling van deze producten wijkt af van de legale, toegelaten producten. Daardoor kan er een risico zijn voor mens en milieu wanneer deze counterfeit-producten gebruikt worden. Reden voor ECPA en ook voor Nefyto om extra aandacht te geven aan het voorkomen en bestrijden van deze namaakproducten. Voor het geval er illegale namaakproducten worden aangetroffen, beschikt Nefyto sinds kort over een Best Practice. Deze beschrijft welke maatregelen genomen moeten worden bij de vondst van een dergelijke partij. De bij Nefyto aangesloten bedrijven hebben inmiddels 'contactpersonen anti-counterfeit' benoemd. Zonodig kunnen zij in actie komen om de juiste instanties en autoriteiten te waarschuwen. ■

Jan van de Voort in dagelijks bestuur Nefyto

Per 1 april 2011 is Jan van de Voort, country manager Nederland van Bayer CropScience, toegetreden tot het dagelijks bestuur van Nefyto. Jan van de Voort zal zich, naast algemene taken, tijdelijk richten op het thema communicatie. ■

Jan van de Voort

Freek Stelder

KNPV-bestuur

Jan Bouwman, werkzaam bij Syngenta Crop Protection, was meer dan tien jaar de afgevaardigde namens Nefyto in het bestuur van de Koninklijke Nederlandse Plantenziektkundige Vereniging (KNPV). Tijdens de algemene ledenvergadering van de KNPV op 8 juni 2011 trad Jan Bouwman terug als bestuurslid en werd Freek Stelder, Product Development Manager bij Makhteshim Agan, de nieuwe afgevaardigde namens Nefyto. Jacques Horsten, werkzaam bij Belchim Crop Protection, was al lid van het KNPV-bestuur. ■

Brochure 'Registering Plant Protection Products in the EU'

De European Crop Protection Association (ECPA) heeft recent een handig overzicht gepubliceerd van de huidige regels die van invloed zijn op de toelating van gewasbeschermingsmiddelen. Ook is in de brochure een overzicht opgenomen van het toelatingsproces van actieve stoffen en gewasbeschermingsmiddelen zoals dat van toepassing is na 14 juni 2011, de datum waarop de Europese Verordening 1107/2009 van kracht is geworden. Via de homepage van Nefyto (www.nefyto.nl) is de brochure te downloaden. ■

Nefyto 40 jaar: Gewasbescherming in 4D

De Vereniging van Importeurs van Bestrijdingsmiddelen (Venib) en de Vereniging van Nederlandse Fabrikanten van Bestrijdingsmiddelen (Venefab) richten 40 jaar geleden, op 1 juni 1971 in Zeist, de Nederlandse Stichting voor Fytofarmacie (Nefyto) op. Gedurende de afgelopen vier decennia heeft Nefyto regelmatig aandacht gevraagd voor de ontwikkeling, de registratie, de distributie en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Deze vier dimensies vormen voor Nefyto de basis voor duurzame gewasbescherming. Niet voor niets is voor de jaarvergadering 2011 als titel gekozen 'Nefyto 40 jaar: Gewasbescherming in 4D'. De jaarvergadering zal plaatsvinden op dinsdag 8 december 2011. ■

Politiek & gewasbescherming

Hoe kijken nationale en Europese politici aan tegen gewasbescherming? Welke onderwerpen houden hen bezig? Wat zijn hun belangrijkste drijfveren als het gaat om gewasbescherming?

Henk van Gerven, landbouwwoordvoerder SP-fractie Tweede Kamer:

'Zet chemische gewasbeschermingsmiddelen zo weinig mogelijk in'

Wie is Henk van Gerven?

"Ik ben in 1955 geboren in het Brabantse Riethoven. Na het gymnasium ben ik geneeskunde gaan studeren in Nijmegen. Daar studeerde ik in 1981 af als basisarts en in 1984 behaalde ik mijn huisartsdiploma. Na mijn afstuderen ben ik gaan werken in het door de SP opgerichte Ons Medisch Centrum (OMC) in Oss. Het OMC was een voor die tijd ongebruikelijk huisartsencentrum, waarbij preventie, meer tijd voor de patiënt en oog voor de sociaal-economische achtergrond van ziekte en gezondheid centraal stonden en nog steeds staan. Ik ben hier tot 2002 huisarts geweest, met een onderbreking van twee jaar. Al in de jaren zeventig was de SP erg actief in Nijmegen, waar ik toen studeerde. Ik heb me bij de SP aangesloten en ben vanaf dat moment altijd politiek actief geweest. In 1995 en 1996 was ik Statenlid voor de SP in Noord-Brabant. In 1996 werd ik wethouder in de gemeente Oss. Toen het college in 2000 ten val werd gebracht, werd ik gemeenteraadslid en vanaf 2002 weer wethouder. In 2006 ben ik gekozen voor de Tweede Kamer. Voor de SP-fractie ben ik woordvoerder zorg en landbouw. Als politicus kun je overigens meer voor de gezondheid van mensen doen dan als huisarts. Ik vind het een groot voorrecht om Kamerlid te zijn en de publieke zaak te dienen. 'Geluk is dienstbaarheid aan de samenleving' om Charlie Chaplin te citeren. Ik woon in Oss, ben getrouwd en heb drie kinderen."

Wat is uw relatie met de land- en tuinbouw?

"Ik kom uit een boerengezin. Mijn ouders hadden een gemengd bedrijf, dat later door één van mijn broers is overgenomen. Ik heb zelf niet zoveel met 'wroeten in de grond' en ben daarom een andere richting in gegaan. Mijn broer is nu zestig en heeft geen opvolger. Mede door de schaalvergroting in de landbouw is opvolging een moeilijk verhaal in de landbouw. Het boerenbedrijf is nu een grote onderneming, waar veel kapitaal mee gemoeid is, en daar heeft lang niet iedereen zin in. Het is jammer dat het gezinsbedrijf onder druk is komen te staan. Als het aan mij ligt, gaan we weer de kant op van het kleinschalige gezinsbedrijf. Boeren kunnen dan ook een rol krijgen als natuurbeheerder, waar ik zeker voorstander van ben. Land- en tuinbouw is belangrijk, het is één van de wortels van ons land. Ik vind dat een land zelfvoor-

Henk van Gerven: "Mijn uitgangspunt voor het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen is 'nee, tenzij'."

zienend moet zijn voor wat betreft voedsel. Nederland exporteert veel en ik vind dat de hoge productie ten behoeve van die export ten koste gaat van duurzaamheid en dierenwelzijn. Ik pleit ervoor om de land- en tuinbouw om te vormen naar een duurzamere vorm."

Wat hebt u met gewasbescherming?

"Eerlijk gezegd heb ik niet zoveel met chemische gewasbescherming. Ik heb meer met bijvoorbeeld tuinders die op een inventieve manier omgaan met productieprocessen. Gewasbescherming met behulp van natuurlijke vijanden spreekt mij erg aan. Mijn uitgangspunt voor het gebruik van chemische middelen is 'nee, tenzij'. Voor duurzame land- en tuinbouw moet het principe 'nee, tenzij' ook het uitgangspunt zijn. Ik vind dat het principe 'ja, mits' en duurzaamheid elkaar niet verdragen."

Ik besef dat een land- en tuinbouw helemaal zonder chemische gewasbeschermingsmiddelen niet mogelijk is. Maar ik ben er een voorstander van om zo weinig mogelijk van deze middelen in te zetten. In de kwestie van de bijensterfte en het vermoeden dat neonicotinoïden hierin een rol spelen, vind ik dat het voorzorgsprincipe gehanteerd moet worden en deze middelen verboden moeten worden. Ook al is de wetenschap er nog niet definitief uit.

Verder ben ik er een voorstander van om toelatingsinstantie Ctgb anders te gaan financieren. Het Ctgb is nu financieel afhankelijk van de ingediende toelatingsaanvragen. Dat kan de onafhankelijkheid van het Ctgb als toelatingsinstantie in het geding brengen."

Is er binnen de gewasbescherming een onderwerp dat uw speciale aandacht heeft?

"Ik ben geïnteresseerd in de vraag hoe je natuurlijke processen kunt bevorderen zodat ziektes op een natuurlijke manier bestreden worden. Dat is het uitgangspunt van de biologische landbouw, waar ik een groot voorstander van ben. Biologische landbouw is misschien niet het meest productief, maar wel het veiligst."

Hoe ziet de gewasbescherming in Europa er over tien jaar uit?

"Daar ben ik enerzijds positief over, anderzijds maak ik me ook zorgen. Ik ben optimistisch als ik zie hoe innovatief bijvoorbeeld tuinders zijn in hun bedrijfsvoering en dat zij bewust zijn van gezondheid en milieu. Wat ik zorgelijk vind, is dat de markt prikkels zal blijven geven aan de landbouw om zo goedkoop mogelijk te produceren. Op zich ben ik niet tegen marktprikkels, maar ik vind wel dat de overheid regulerend moet optreden om dit in goede banen te leiden." ■

Ook Nefyto wil schoon water

Harmonisatie toelatingsbeleid zal niet ten koste gaan van de waterkwaliteit

Met de komst van de Europese Verordening 1107/2009 zal het Nederlandse toelatingsbeleid nog meer aansluiten op dat van Europa. Er zijn zorgen dat dit ten koste zal gaan van de waterkwaliteit. Maar die zorg is niet terecht. Bovendien staat voor alle Nefyto-deelnemers waterkwaliteit hoog op de agenda.

"Nefyto heeft al jarenlang een goede samenwerking met de waterschappen, waterwinbedrijven en vele andere partijen, met als doel de problemen met gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlakte- en grondwater op te lossen. Alleen dat feit geeft al aan dat Nefyto waterkwaliteit belangrijk vindt. Ook Nefyto wil schoon water. Daarin verschillen we niet van de overheid, de waterschappen en de drinkwaterbedrijven", zegt Klaas Jilderda, global registration manager herbicides bij BASF en voorzitter van de werk-

groep water van Nefyto. Klaas Jilderda besteedt in zijn functie bij BASF meerdere dagdelen per week aan waterkwaliteit.

Pre-registratietoets

Er is een misverstand dat Klaas Jilderda graag uit de wereld wil helpen. "Onder meer door berichtgeving in de media is het idee ontstaan dat de waterkwaliteit in Nederland meer onder druk komt te staan. Dit als gevolg van de Europese Verordening 1107/2009 en door het recente afschaffen van de pre-

registratietoets water. Die zorg deel ik niet. Geen van beide factoren zal ten koste gaan van de waterkwaliteit."

Klaas Jilderda legt uit waarom. "Er wordt steeds gezegd dat de pre-registratietoets water is afgeschaft. Dat klopt niet: alleen het deel dat betrekking heeft op de Kaderrichtlijn Water (KRW) is vervallen. De pre-registratietoetsen voor het ecosysteem en voor de drinkwaterwinning blijven gehandhaafd. Het vervallen deel betreft een interim model dat berekent wat de concentraties in de grote waterlichamen zullen zijn. Nederland was in Europa het enige land dat dit model gebruikte. Dat model is nu afgeschaft."

Maar dat wil niet zeggen dat de KRW nu uit beeld is, legt Klaas Jilderda uit. "Op Europees niveau wordt nu gesproken over hoe en met welke instrumenten de verbinding met de KRW tot stand kan worden gebracht."

Klaas Jilderda merkt op dat het Nederlandse interim model, toen het kwam te vervallen, nog maar twee jaar van kracht was. "Er zijn slechts enkele middelen op basis hiervan beoordeeld. Het effect op de waterkwaliteit kan alleen al daarom nauwelijks waarneembaar zijn. Maar als deze nationale pre-registratietoets had blijven bestaan, was dat sterk ten koste gegaan van het middenpakket. De gevolgen zouden enorm zijn geweest."

Waterkwaliteit monitoren

De Kaderrichtlijn Water schrijft voor dat lidstaten hun waterkwaliteit moeten monitoren. Aan de hand van de resultaten hiervan wordt dan bepaald of een bepaalde stof relevant is voor een stroomgebied. Is een stof relevant, dan moet deze stof in dat stroomgebied voortdurend worden gemonitord. Blijken de normen voor deze stroomgebied-relevante stoffen in het oppervlaktewater te worden overschreden, dan moeten er beheersmaatregelen worden genomen. De industrie neemt daarin haar verantwoordelijkheid.

Naast stroomgebiedrelevante stof-

fen zijn er de zogeheten Europese prioritaire en prioritair-gevaarlijke stoffen. Deze stoffen moet altijd worden gemonitord, in elk stroomgebied. Ook voor deze stoffen geldt dat bij normoverschrijding beheersmaatregelen moeten worden genomen. Maar voor deze stoffen zijn de regels nog strenger: er wordt ingegrepen op de toelating, zeker als de beheersmaatregelen binnen de gestelde termijn onvoldoende resultaat opleveren. De toelating kan dan worden aangepast of zelfs worden ingetrokken.

Meten is weten, maar...

In de media duiken zorgelijke meetresultaten op als het gaat over waterkwaliteit. Een oppervlakkige beschouwing van die cijfers leidt al gauw tot de conclusie dat de waterkwaliteit eerder achteruitgaat dan beter wordt, ondanks alle inspanningen van industrie, telers, waterschappen en waterwinbedrijven.

Opgemerkt moet worden dat de metingen steeds meer risicogestuurd zijn: er wordt dan gemeten op plekken waar de grootste problemen worden verwacht. Daardoor geven de metingen geen goed totaalbeeld en brengen ze vooral de problemen in beeld. "Over het totaal gezien is er echt verbetering gerealiseerd", zegt Klaas Jilderda. "Verder is het goed om te beseffen dat we steeds beter monitoren en dus ook meer meten. Dat maakt een goede vergelijking met het verleden moeilijker, toen er anders en minder werd gemeten."

bouw weten we nu dat spuiwater de grootste veroorzaker van emissie is. Bewustwording bij telers is het aangewezen middel om die onbedoelde emissies en daarmee de normoverschrijdingen tegen te gaan."

Dat gaat steeds beter, constateert

Nefyto actief in projecten

Nefyto en haar deelnemers spelen een actieve rol in het werken aan schoon water. In het artikel wordt al de samenwerking met onder meer de waterschappen genoemd. Bijvoorbeeld in project Schone Bronnen, dat waarschijnlijk binnenkort een vervolg gaat krijgen. Andere voorbeelden van projecten rond waterkwaliteit waarin Nefyto en haar deelnemers actief zijn betrokken:

- Project in de bloembollenteelt.
- Project in de maïsteelt.
- Meerdere projecten in de glastuinbouw, zoals OP WEGG, Glastuinbouw waterproof substraat, de waterweken.
- Nefyto draagt bij aan de ontwikkeling van een protocol om monitoringresultaten te beoordelen. In het kader hiervan testen Nefyto-deelnemers vijf actieve stoffen in 2011.
- De ontwikkeling van modellen om de concentraties van stoffen bij innamepunten van drinkwater te voorspellen.
- De ontwikkeling van een toelatingsmodel voor emissies vanuit kassen.
- Brede screening Maas: breed monitoringsproject in het stroomgebied van de Maas.
- Project om beter leesbare en begrijpelijke gebruiksvorschriften op de productetiketten te kunnen zetten, ook voor de bescherming van het water.
- Verbetering van zuiveringstechnieken.

Klaas Jilderda: "Iedereen die betrokken is bij gewasbeschermingsmiddelen gaat voor schoon oppervlakte- en grondwater."

De Kaderrichtlijn Water schrijft voor dat lidstaten hun waterkwaliteit moeten monitoren

"De monitoring wordt gedaan door de waterschappen en de drinkwaterbedrijven", legt Klaas Jilderda uit. "De resultaten ervan komen in een database, die via internet voor iedereen toegankelijk is. In die database kun je per stof checken of wordt voldaan aan de normen van de Kaderrichtlijn Water. Is dat niet het geval, dan zal de producent aan de hand van een nationaal protocol maatregelen nemen. Dat protocol (dat nu getest wordt) schrijft onder meer voor dat er dan externe, onafhankelijke experts ingeschakeld moeten worden. Alles gebeurt dus op een transparante wijze."

Bewustwording

Feit is dat er nog steeds normoverschrijdingen zijn in het oppervlaktewater. En dat daar iets aan moet gebeuren. "Inmiddels weten we dat die normoverschrijdingen voor een groot gedeelte worden veroorzaakt door onbedoelde puntemissies", zegt Klaas Jilderda. "Dus niet door diffuse emissie, zeg maar het normale gebruik. Puntemissies ontstaan bijvoorbeeld door ongelukjes bij het vullen of bij het reinigen van spuitapparatuur. In de glastuin-

Klaas Jilderda. "Telers zijn zich steeds meer bewust van de oorzaken van emissies en wat ze er tegen kunnen doen. Een mooi voorbeeld vind ik een project in een Noord-Hollandse polder in het bloembollengebied: daar gaat het water schoner uit dan het erin komt. Dat komt doordat de binnenstromende restanten midden onderweg afbreken en er door de zorgvuldige bedrijfsvoering van de telers niets bijkomt."

Duurzaamheid

"We weten heel veel over de milieueffecten van gewasbeschermingsmiddelen. Veel meer dan dat bekend is over bijvoorbeeld geneesmiddelen, daar zijn veel minder studies van", schetst Klaas Jilderda. "Iedereen die betrokken is bij gewasbeschermingsmiddelen gaat voor schoon oppervlakte- en grondwater. Dat geldt voor industrie, telers en handel. En niet alleen omdat problemen met gewasbeschermingsmiddelen in water een bedreiging zijn voor de instandhouding van het middenpakket. Het is vandaag de dag vanzelfsprekend dat duurzaamheid het uitgangspunt is bij alles wat je doet." ■

Het is vanzelfsprekend dat duurzaamheid het uitgangspunt is bij alles wat je doet

Oorzaak bijensterfte onduidelijk

Industrie geeft volledige medewerking aan onderzoek

In de media en de politiek is er veel aandacht voor de bijensterfte. Terecht, want er lijkt wereldwijd iets aan de hand te zijn met de bijenvolken. Wetenschappers zijn het erover eens dat het gaat om een combinatie van oorzaken.

Wereldwijd, met name in Europa en Noord-Amerika, is de laatste jaren gedurende de winter sprake van een verhoogde bijensterfte. De jaarlijkse sterfte loopt soms op tot 30 procent. Ook Nederland kent het fenomeen bijensterfte. In de winter van 2009-2010 was de sterfte in ons land 27 procent. Dat is drie maal zo hoog als normaal. Overigens is bij de internationale sterftcijfers van de honingbij een kanttekening te plaatsen. Naar aanleiding van de alarmerende berichten heeft de European Food Safety Authority (EFSA) een onderzoek gedaan naar de bijensterfte in 24 Eu-

Oorzaken bijensterfte

De meeste wetenschappers zijn het erover eens dat de bijensterfte wordt veroorzaakt door een combinatie van factoren. Zo zouden parasieten een belangrijke rol spelen, zoals de varroamijt (*Varroa destructor*). Daarnaast zijn er bijenziekten (bacteriën, schimmels en virussen), die worden veroorzaakt door pathogenen als *Nosema*. Ook wordt genoemd dat de ziektebestrijding in de bijenhouderij verbetering behoeft: de juiste toepassing van medicijnen en voedingssupplementen kan de sleutel zijn tot de goede ontwikkeling van een bijenvolk. We-

king en modernisering van de landbouw. Verder zouden ook het weer en klimaatverandering een rol kunnen spelen.

En gewasbeschermingsmiddelen? Bekend is dat bepaalde groepen middelen directe effecten hebben op bijen en dat bijenvolken schade kunnen ondervinden als gewasbeschermingsmiddelen niet volgens de gebruiksvoorschriften worden toegepast. Maar daar gaat de gerapporteerde bijensterfte niet over. De vraag is of er een rechtstreeks oorzakelijk verband bestaat tussen de geconstateerde verhoogde bijensterfte gedurende de winter en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Uit de wetenschappelijke studies die tot op heden zijn gepubliceerd blijkt dit verband niet.

Op dit moment kunnen de genoemde mogelijke oorzaken niet worden gekwantificeerd wat betreft hun invloed op de overleving en gezondheid van de bijenvolken. Het onderzoek hiernaar is in volle gang. De gewasbeschermingsmiddelenindustrie geeft haar volledige medewerking aan de inspanningen die worden gedaan om de oorzaken van de bijensterfte te vinden.

Schaarste aan bloemen, en daarmee schaarste in diversiteit in stuifmeel en nectar, zou de bijen parten spelen.

Bijensterfte wordt waarschijnlijk veroorzaakt door combinatie van factoren

ropese landen. Dit heeft geresulteerd in een ruim 200 pagina's tellend rapport getiteld 'Bee Mortality and Bee Surveillance in Europe', dat in december 2009 is gepresenteerd. De opstellers van het rapport geven aan dat het lastig is om betrouwbare gegevens te verzamelen over de bijensterfte in Europa. Er zijn verschillende systemen in omloop en de meeste van die systemen zijn niet goed doortimmerd. Er zijn onvoldoende betrouwbare data om de bijensterfte in Europa goed te kunnen kwantificeren en om de lidstaten onderling te kunnen vergelijken. De opstellers pleiten dan ook voor een gestandaardiseerd Europees systeem voor het kwantificeren van bijensterfte.

Belangrijke bestuivers

Ook al is de bijensterfte op Europees niveau niet goed te kwantificeren, de bijensterfte is een feit. Vanuit het oogpunt van de biodiversiteit, maar ook vanuit economisch oogpunt is dat zorgelijk. Honingbijen zijn belangrijke bestuivers voor land- en tuinbouwgewassen. Zo stelt de wereldvoedselorganisatie FAO in een recent rapport dat van de 100 belangrijkste gewassen er 71 door insecten moeten worden bestoven. Die 100 belangrijkste gewassen zorgen voor 90 procent van het voedsel wereldwijd. De VN spreekt zelfs van een naderende bestuivingscrisis. Het staat niet exact vast wat de economische schade zal zijn van de bijensterfte. Desalniettemin is de bijensterfte ongewenst en is actie geboden.

tenschappers denken ook dat (tijdelijke) schaarste aan bloemen, en daarmee schaarste in diversiteit in stuifmeel en nectar, de bijen parten speelt. Dit als gevolg van verstedelij-

Volgens wetenschappers zou de ziektebestrijding in de bijenhouderij verbetering behoeven.

Bloemenstroken en akkerranden

Nefyto-deelnemer Syngenta is in 2010 een onderzoek gestart met bloemenstroken langs akkers en grasland. Deze bloemenstroken moeten bijdragen aan de toename van bestuivende insecten (met name bijen) en natuurlijke vijanden. Dit in aansluiting op het Europese project *Operation Pollinator* van Syngenta in Europa. In Nederland wordt het project breder getrokken. Het streven is dat de bloemenstroken niet alleen een habitat bieden voor bijen, maar ook voor natuurlijke vijanden van insecten die schadelijk zijn voor het gewas. Die toename van natuurlijke vijanden zou eraan kunnen bijdragen dat telers minder vaak bespuitingen hoeven uitvoeren met insecticiden. Op deze manier dragen de bloemenstroken bij aan duurzaamheid en biodiversiteit.

Binnen Nefyto is veel aandacht voor biodiversiteit. Zo werd op de Nefyto Medewerkersdag van 2010 ruim aandacht besteed aan het akkerrandenproject in de Hoeksche Waard.

Gewasbeschermingsmiddelen

Welke rol spelen gewasbeschermingsmiddelen in dit verhaal? Voor de toelating van een gewasbeschermingsmiddel is vereist dat het middel geen onacceptabele acute of chronische effecten heeft op de overleving en ontwikkeling van bijenvolken. Ook mogen er geen effecten zijn op de larven van de honingbij en op het gedrag van de bijen. In het toelatingsonderzoek doet de industrie hiervoor uitgebreid laboratorium- en veldonderzoek, met verschillende testen. De volgende subletale effecten op bijen worden standaard betrokken in de beoordeling: effecten op gedrag, vlucht- en/of foerageeractiviteit, broedontwikkeling, stuifmeel- en nectaropslag, gewicht van het volk. Aan de hand van de resultaten van deze onderzoeken wordt een risico-beoordeling gedaan door onafhan-

perkte dosering, of voorschriften voor zaadbehandeling. Alle huidige toegelaten gewasbeschermingsmiddelen hebben deze toelatingsbeoordeling doorstaan. Als de middelen volgens het gebruiksvoorschrift worden toegepast, zou geen schade aan bijenvolken moeten optreden. Op verzoek van de Tweede Kamer wordt op dit moment (voorjaar 2011) een aantal middelen met verhoogd risico voor bijen versneld herbeoordeeld. De komende periode zullen de resultaten hiervan bekend worden.

Industrie is actief

De industrie is zeer actief met voorlichting, begeleiding en advies, om er voor te zorgen dat gewasbeschermingsmiddelen zo zorgvuldig mogelijk en overeenkomstig de voorschriften worden toegepast. Dat

Subletale effecten op bijen worden standaard in de beoordeling betrokken

kelijke toelatingsinstanties van de lidstaten. Indien deze instanties het nodig achten, kunnen zij aanvullende onderzoeksgegevens vragen. Ook kunnen de toelatingsinstanties specifieke gebruiksvoorschriften opleggen. Bijvoorbeeld het niet mogen toepassen van het middel tijdens de bijenvluchten of tijdens de bloei, be-

geldt in algemene zin en zeker voor het veilig stellen van de leefomgeving van bijen. Zie ook: Nefyto Position Paper 'Geen relatie verhoogde bijensterfte en gewasbeschermingsmiddelen' en ECPA Report 'Pollinators and Agriculture', beide te downloaden via www.nefyto.nl. ■

COLOFON

NEFYTO BULLETIN 2 | JUNI 2011 | JAARGANG 17 Nefyto Bulletin is een uitgave van Nefyto (Nederlandse Stichting voor Fytofarmacie), belangenorganisatie voor de Nederlandse agrochemische industrie. Het bulletin wordt kosteloos toegezonden aan personen en organisaties die op enigerlei wijze betrokken zijn bij gewasbescherming in Nederland. Nefyto Bulletin verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 1800.

REDACTIE Nefyto, Hogeweg 16 | Postbus 80523, 2508 GM Den Haag | t (070) 750 31 00 | f (070) 354 46 31 | nefyto@nefyto.nl | www.nefyto.nl TEKST EN REALISATIE FredMeijer.nl Communicatie, Doetinchem

ONTWERP EN LAY-OUT Cyril Strijdonk Ontwerpburo, Gaanderen FOTOGRAFIE Fred Meijer, Bayer CropScience, Makhteshim Agan, SP, Hans Prinsen, Wase Imkersbond DRUK JP Offset, Duiven

VERSPREIDING Controlled circulation / ISSN 1382-3833